

նին չորս խօսքերը չորս մարախի թեւերուն վրայ գրել ու թողուլ որ երթան իրենց ընկերներուն մէջ մօտեն. իսկոյն բոլոր մարախները իրենց ձամբան կփոխեն, եւ ուսկից որ եկեր էին՝ այն տեղը կդառնան:

Մարախին վրայ Արաքացիք այսպիսի պատմութիւն մի եւս հնարած են, որ ամէն բնական պատմութենէ դուրս է: Կըսեն իրենք թէ երկու տեսակ է մարախը. մէկը ջրային, միւսը ցամաքային: Ջրային մարախին գլուխը քառակուսի է, ու մամուկի պէս երկայն ոտքեր ունի՝ 10 հատ. իսկ ցամաքայինը 6 ոտք ունի, երկուքը կուրծքին վրայ՝ երկու ձեռքի նման, երկուքը փորուն վրայ, եւ երկուքը բոլորովին ետեւը սղոցի պէս ակռայ ակռայ: Այս մարախը ծիու գլուխ ունի կըսեն, փղի աչք, ցուլի վիզ, եղջերուի եղջիւր, առիւծի կուրծք, արծիւի թեւեր, ուղտի սրունք, ջայլամի ոտքեր, կարիճի փոր, եւ օձի մարմին . . .

Այսպիսի անձոռնի երեւակայութեան ձեւացմունքներէն աւելի օգտակար է թերեւս գիտնալը թէ Ափրիկէի անապատներուն մէջ Պէտէվիները, այսինքն վրանաբնակ Արաքացիք, մարախը ուտել շատ կսիրեն: Այս բանիս համար ա-

ռաջ աղջրով կեփեն, եւ չորս հինգ օր արեւու մէջ կչորցընեն. գլուխը, ոտքերն ու թեւերը կըկտրեն, մնացածը աղով ու պղպեղով կհամեմեն ու կուտեն: Ոմանք կըսեն թէ Սահրայի բնակիչները շատ ազնիւ կերակուրի տեղ կդնեն մարախը՝ թէ՛ իրենց համար եւ թէ՛ ուղտերուն համար, եւ չորս կերպով կուտեն. հումը, չորը, խաշածը եւ խորվածը: Զորցուցած մարախը շատ անգամ կծեծեն՝ մանր փոշի կդարձնեն, կաթով կամ ջրով կխառնեն ու աղով կեփեն եղի մէջ: Ուղտերը մարախին թէ՛ հումը կուտեն սիրով եւ թէ՛ խաշածը:

Կըսեն մահմետականք թէ մարախին միսը այն ատենը միայն կարելի է ուտել՝ երբոր ողջ բռնուած ու մահմետականի ձեռքով սպանուած է. ցուրտէն մեռած կամ այլազգիի ձեռքով սպանուածը պիղծ կհամարուի:

Այս եւս աւելցընեմք թէ ասոնք գիտնալով՝ Ս. Աւետարանին այն խօսքը որ կըսէ թէ «Յովհաննու Մկրտչի կերակուրը մարախ էր» պէտք է ըստ բառին հասկընալ՝ սովորական մարախի վրայ, եւ ոչ թէ ուրիշ տեսակ կենդանի կամ կերակուր, ինչպէս որ ոմանք ուզած են մեկնել:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Լ Ո Ւ Ր Ե Ր.

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

ՏՈՒԵԱԼ ԅԱՆՈՒՆ ՎՍԵՄԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐԱՐՈՐ ՄԵՏԻ ԻՇԽԱՆՆ

ՄԻՔԱՅԷԼԻ ՆԻՔՈԼԱՅԵՎԻԶ.

Կայսերազն Վսեմախառ Իշխան,

Հրովարտակաւս որ ի 6 դեկտեմբերի առ Ղեկավարիչ Ծերակոյտն՝ կարգելով զՁեզ փոխարքայ Կովկասու, ես՝ ըստ իմումս առանձին վստահութեան որ ի Ձեզ՝ տամ Ձեզ իշխանութիւն վարելոյ յայդմ պաշտաման առհասարակ զամենայն իրաւունս՝ որ տուեալ էին նախորդին Ձերում ընդհանուր սպարապետի Պարեաթինսքի իշխանին:

Մնամ որպէս միշտն անյեղլի մտերմութեամբ առ Ձեզ.

Իրնագրին ձեռնագրեալ ե ինքնին Վեհախառ Ինքնակազն այսպէս.

«ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ»:

Ի Մոսքուս,

14 դեկտեմբերի 1862.

ԱՅԼ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿՔ

Դեկտեմբերի 6-ին Վեհափառ Ինքնակալը առանձին հրովարտակով յայտներ է Վսեմափայլ Պարեաթինսքի իշխանին իւր շնորհակալութիւնը՝ փոխարքայութեան պաշտօնը վեց տարի գովելի կերպով կատարելուն համար, եւ ինչպէս իւրոյ Կայսերական բարեհաճութեան շնորհեր է նմա սրբոյն Անդրէի առաքելոյ աղամանդեայ խաչը՝ հանդերձ մակագրական սուտերօք:

Կայսերական հրովարտակաւ դեկտեմբերի 12-ին որոշուեր է նոր Ռուսիոյ եւ Պեսարապիոյ ընդհանուր Կուսակալ, եւ միանգամայն հրամանատար զօրաց զինուորական շրջանակին Օտեսայի, մեծ զօրապետն հետեւակազօրաց Բոցկալ:

ՀԱՐԱՆԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՆԵՐԸ.

Ռուսաց Աշխարհագրական Ընկերութեան Վիճակագրական մասը՝ դեկտեմբերի 10-ին ժողովոյն մէջ երկար եւ ընդարձակ վէճ քացեր է ուսումնական կերպով այս խնդրոյս վրայ. թէ արդեօք Ռուսաստանի վաճառականութեանը ծաղկելուն համար ո՞ր երկաթուղին աւելի օգտակար կ'ընտրուի. թէ ուղիսիոյ՝ զի ծը թէ Սեւասթոփոլինը, թէ Խարքով քաղաքէն դէպի թայլան շինուելիքը: Պարոն Խտարով առաջնոյն պաշտպան կեցեր է, Պարոն Ֆրոլով երկրորդին, եւ Պ. ձուրիչ երրորդին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀՆՈՒՄԻՐ.

Պարսկաստանի մէջ Դավրէժէն մինչեւ Թեհրան հեռագրական գիծ հաստատուեր է, որ մէջտեղն ու Դավրէժն ալ իրարու հետ կ'միացնէ: Այժմ կաշխատին հասցնել հեռագրական գիծը Թեհրանէն մինչեւ Պաղտատ:

ԱՆԳՂԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՈՅԸ ԹԱՐԴՄԱՆԱԾ ԳԻՐԲԸ.

Անգղիոյ Թագուհին գերմաներէնէ գիրք մը Թարգմաներ է այս վերնագրով. «Խորհրդածուծիւնք յաղագս մահուան եւ յաւիտենական կենաց»: Գրքուկին սկիզբը հետեւեալ փոքրիկ՝ բայց ազդու յառաջաբանը դրեր է. «Այս գիրքը «Թարգմանելու համար ընտրողը այնպիսի անձ

«մի է որում սա աղբիւր եղեր է համբերութեան «եւ մխիթարութեան՝ իւր սաստիկ տրտմութեան «եւ անձկութեանը մէջ»: Եւ թէպէտ Չորքէ աւնունով գերմանացւոյն մէկ գրուածքին Թարգմանութիւնն է այս, բայց Թագուհին եւ իւր անձնական զգացմունքները գեղեցիկ ու սրտաշարժ ոճով մը աւելցուցած կերելի այն գրքին մէջ:

1862-ԻՆ ՌՈՍԹՈՎԻ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ.

Ռոսթովէն 1862 տարւոյն մէջ 9 միլիոն 235 հազարէն աւելի բուսկի ապրանք գնացեր է դրսի երկիրները: Այս ապրանքներուն գլխաւորներն են եղեր *ցորեն*, 4 միլիոն 554 հազար բուսկի, *կսաւաի հունիս*՝ 2 միլիոն 637 հազար բուսկի, *ոյխարի բուրդ* լուացուած՝ 815 հազար բուսկի. մնացածը՝ *հաճար* (չավտար), *վարսակ* (ուլաֆ) եւ *ճարպ* կամ *ճրագալ* (մում եաղը):

ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԵՏԱՔՍԸ.

Մետաքսագործութեան ընկերութիւնը դեկտ. 8-ին ընդհանուր ժողով ըրեր է Մոսքուայի մէջ, եւ այն ժողովոյն մէջ կարդացուած տեղեկութեանէն այս գիտելիքը կը աղեմբ թէ Կովկասէն անդին՝ այսինքն Հայաստանի կողմերը գերմանացիք եւ գաղղիացիք մինչեւ 400 փուտի չափ շե-

րամի հաւելիմ, եւ շատ մը խամ մետաքս գներ են, «Այնպէս որ այս ճարտարութիւնը Հայոց ձեռքէն ելնելու վրայ է» կրօն Մոսքուայի լրագիրը (¹): Յուսամբ թէ այս վախը կամ կասկածը շուտով փարատի մեր Ազգութեցի եւ Նուխեցի պատուաւոր ու աշխատասէր ազգայնոց փութաջան եռանդովը: Արդէն նոյն լրագիրը կխոստովանի թէ Ազգութի մէջ Պ. Վարդապետեանը մետաքսի գործարան բացեր է 45 մեքենայով, եւ 30 փուտի չափ մետաքս յուղարկեր է Մոսքուա:

Գրեթէ 1800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՅ.

Խտալիոյ Նափոլի քաղաքին մօտ հին ատենը քաղաք մը կար Պոնպիա (կամ Փոնփիէ) անունով, որ աւելի ասով հռչակաւոր եղած է որ քովի Վեսուվ հրաբուխին բռնկելովը Քրիստոսի 79 թրւականին՝ մէկ գիշերուան մէջ քարէ մօխը անձրեւի տակ թողուեցաւ, այնպէս մինչ 1689 թրւականը անոր տեղն անգամ յայտնի չէր: Վերջապէս այն տարին քանի մի նշաններէ հասկըցան այն կողմի երկրագործները թէ հոն ատենով քաղաք կայ եղեր. 1755-ին սկսաւ տէրութիւնը փորել տալ ու բանալ այն քաղաքը, եւ մինչեւ հիմա կփորեն ու միշտ նոր նոր զարմանալի բաներ կգտնեն, վասն զի քաղաքը գրեթէ բոլոր՝ ամբողջ կեցած է՝ մէջի տներովը, խանութներովը, զարդարանքներովը, տաճարներովը, թէատրոններովը, բաղնիքներովը եւ այլն: — Այժմ մօտ ատեններս հացագործի փուռ մըն ալ գտնուեր է այն քաղաքին մէջ. փուռն բերանը երկրթէ մեծ դռնակով մը փակուած է եղեր, իսկ մէջը լեցուն ուծստնուերկու հաց կայ եղեր այն ատենէն շարուած, ամէն մէկը կլորածեւ՝ գրեթէ մէկ թիգ երկայնութեամբ, եւ ամէնն ալ իրենց տեսքը պահած:

ԱՆԳՂԻՈՅ ԳԵՏՆԱԾՈՒԹՅՆ.

Անգղիոյ օրագրաց մէկուն հաշուովը՝ այժմ

բոլոր Բրիտանիոյ մէջ տարին 72 միլիոն տակառաչափ (pou) գետնածուխ (ker fhoullur/a) կելնէ զանազան հանքերէ՝ որ 2949 հատ են:

ԱՅԺՄՈՒ ԵՒՐՈՊԱՅԻՈՅ ԶԻԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Քանի մը տարիէ իվեր եւրոպայի քանի մը ժողովրդոց մէջ ձիու միս ուտելու սովորութիւնը աւելի տարածուելու վրայ է, մանաւանդ իԳերմանիա: Լրագրաց մէկուն խօսքին նայելով՝ Պեռլինու մէջ 1862-ին 700 ձիէն աւելի մորթուեր ու միսը հրապարակաւ ծախուեր է:

ՊԵՍԱՐԱՊԻՈՅ ԱՐՁԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ.

Պեսարապիոյ նահանգը, ինչպէս նաեւ անոր մօտ եղած երկիրները մեծ առուտուր ունեցած են միշտ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ հետ, արջառներ՝ այսինքն եզ, կով ու ձի տանելով այն կողմերը: Յայտնի է որ այս առուտուրին շատ վարպետ ճանչցուած են հին ատենէն իվեր մեր այն կողմի Հայերը, երկիրն ալ բարեբեր եւ ընդարձակ արօտներ ունենալուն՝ ամէն ժամանակ յարմար եղած է այս վաճառականութեան: Մասառատանէն Վեննա գնացած եզները այն մեծ մայրաքաղաքին համար պէտք եղած եզներուն հազիւ քսաներորդ մասն են. բոլոր մնացածը Պեսարապիայէն կերթայ թէ՛ հոն եւ թէ՛ ուրիշ երկիրներ՝ տարին 200 հազար գլուխէն աւելի: Լաւ ու գէր արջառը՝ տեղը հասնելէն ետեւ 90-էն մինչեւ 100 բուսլի գին կընէ:

ԼԱՏՈՒԿԱ ԼՃԻՆ ԶԻՆԵՐԸ.

Լատուկա լճէն ու քովի մէկ երկու գետերէն ամէն տարի ելած ու Փեթրպուրկ միայն բերուած ձկներուն գինը 200 հազար արծաթ բուսլիէն աւելի է կրսնն: Այս ձկները բռնող ու կրող նաւակները 400ի չափ կան՝ որ հինգ հինգ անգամ կերթան ու կուգան:

(¹) Моск. В. № 283.